.GGG
ULVESTAD IVAR
BLINDERNVEIEN 4

0361 OSLO

22 69 74 70

B

...P

Vennligst meld adresseforandring

VINDEREN HISTORIELAG ISSN 0804-3256
Postboks 90, Vinderen
0319 OSLO
Hjemmeside: http://www.vinderen.historielag.org
Årskontingent: kr 100.-
Bankkonto: 7874 05 98200
Telefon: 22 50 70 83 - Per Henrik Bache, pbache@online.no
Redaktør: Finn Holden, finnhold@online.no NY!

52

INNHOLD

Nytt fra leder 2.omslagsside
Redaktørens spalte 2.omslagsside
Julemøte onsdag 8. desember kl. 1900 1
Niels-Fredrik Woxen: Jul på storgården 2
Stine Marie Werner: Bearbeiding av mat i Vestre Aker 7
Elisabeth Brochman: Matminner fra Vinderen 9
Anita Kildal: Kulturminnedagen på Østre Voksen 11
Tom S. Vadholm: Flyhavariet på Voksenkollen i 1945 12
Finn Holden: Skøyen i sentrum 13
Finn Holden: Engerjordet og Steinerud 15
Øyvind Gaukstad: Charlotte Andersen og Tuengen gård 16
Wenche Undrum: Skoleår på Roll & Ihlen 19
- ⊙ Haaken Mathiesen forteller
- ⊙ Irmelin Slotfeldt-Ellingsen forteller
- ⊙ Siri Buck forteller
- ⊙ Niels Sverdrup-Thygeson: Oppvekst på Vinderen under krigen
- ⊙ Finn Holden: Roll & Ihlens private forskole

Antikvarens hjørne 29
Erik Hoff: Historisk pust ved Skjennungen 32

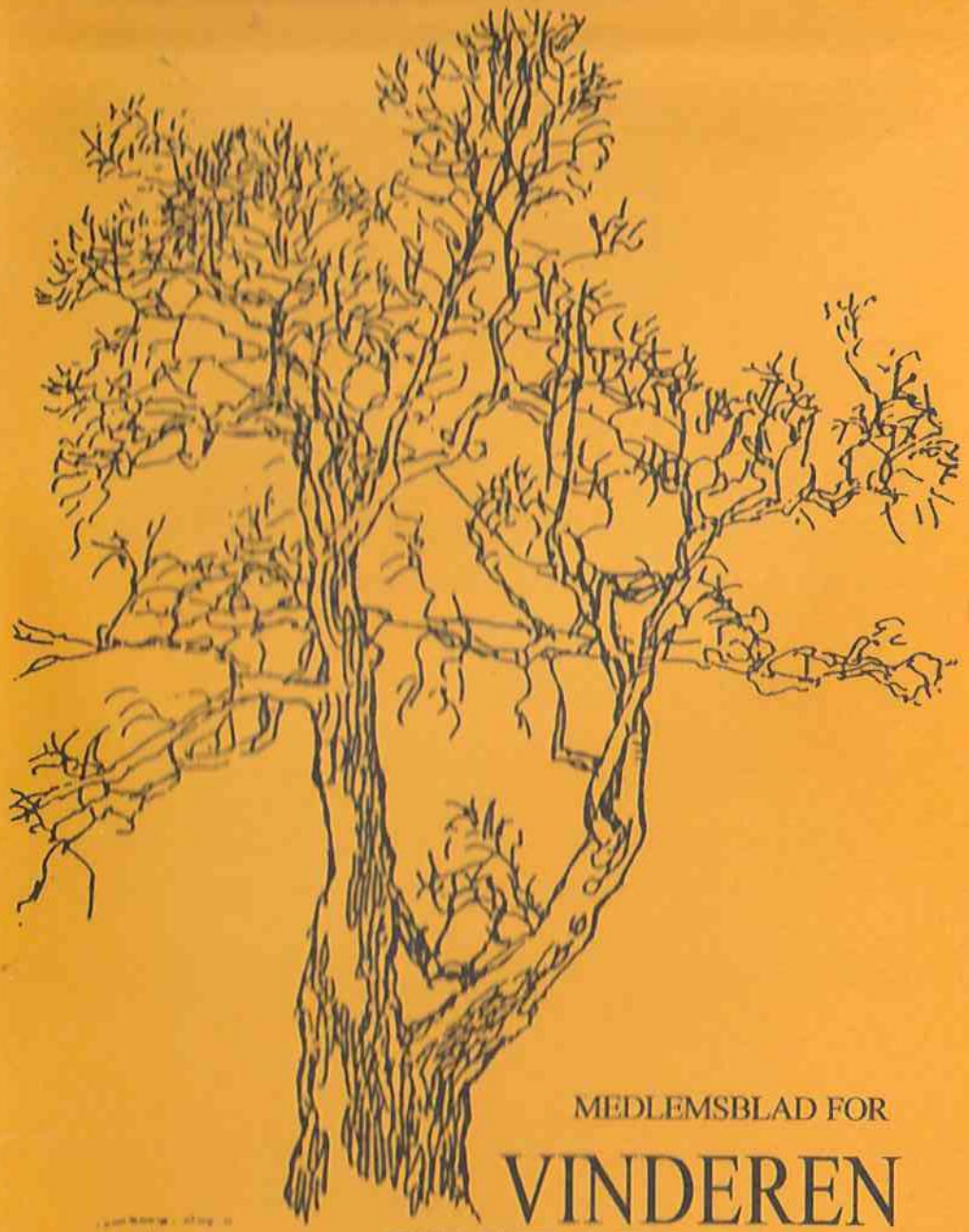

MEDLEMSBLAD FOR

VINDEREN HISTORIELAG

BYDEL VESTRE AKER 13. årg.
Fra Frøen til Frognerseteren 4/2004

NYTT FRA LEDER

Jeg er en av grunnleggerne av Vinderen Historielag i 1992, har vært redaktør av medlemsbladet nå i 13 år og vært medlem av styret like lenge. Jeg er på valg på årsmøtet i 2006 og ønsker da å gå av som redaktør og styremedlem. Dette nevner jeg så tidlig for at valgkomiteen skal ha god tid på seg til å finne fram til egnede kandidater. Kanskje kan en kandidat komme inn i styret allerede ved valget neste år slik at vi kan samarbeide det siste året mitt som redaktør!

Neste år vil vi arrangere fotodugnad slik som vi har gjort tidligere år. Vi håper på oppslutning om det.

Finn Holden

REDAKTØRENS SPALTE

Neste år er det 100 års jubileum både for Norge som selvstendig stat med egen konge og for Vinderen skole. Medlemsbladet vårt vil avspeile begge forhold. Vi håper at hele bladet nr. 2 neste år vil være viet hundreårsjubileet til Vinderen skole. De andre numrene vil på forskjellig vis fortelle om levekår og begivenheter, kanskje ikke så mye akkurat i selve året 1905, men i alle fall i de første årene av 1900-tallet.

Vi er glad for medlemmer som leser bladet med stor interesse og melder fra hvis de oppdager feil. I artikkelen om Anne-Wenche Ore i forrige nr. hadde det sneket seg inn en feil på side 17. Der står det Voksenlia Vel; det riktige er Voksenkollen Vel.

Et medlem ringte meg like etter at forrige nr. av medlemsbladet hadde kommet ut. Hun reagerte på at jeg hadde skrevet "Jordbruket har stått sterkt i det som i dag er Bydel Vestre Aker, men nå er det knapt rester igjen. Heller ikke har vi minner om bearbeiding av mat, en hermetikkfabrikk eller et stort fryseri." Hun hevdet, med rette, at familier har plukket bær og sopp, høstet frukt og grønnsaker, og husmødre har saftet og syltet. Vi har minner i bydelen om "bearbeiding av mat". Hun lovet å skrive en artikkel om dette. Det har Stine Marie Berner nå gjort og fått med seg Elisabeth Brochmann. Igjen – aktive lesere av bladet mottas med takk.

Denne gang har vi stoff som må ligge over til neste nr. To interessante artikler om butikken på Besserud og om Hemingbanen trenger bilder. Har du bilder i albumet til dette stoffet? Men likevel - fortsatt trenger vi artikler og bilder til bladet.

Finn Holden

Skal vi få til et spesialnummer neste år om Vinderen skole, må vi få bilder, minner, artikler - ta kontakt.

JULEMØTE

Vinderen Historielag inviterer til julemøte i
Holmenkollen kapell, underetasjen
Onsdag 8. desember 2004 kl. 1900.

Sivilarkitekt og Osloguide **Anne Merete Knap** vil kåsere om

Hva viser vi turistene, og hvordan opplever turistene Oslo?

Som vanlig serverer vi gløgg og pepperkaker

Medlemmenes 10 minutter

Velkommen til en hyggelig førjulskveld!

JUL PÅ STORGÅRDEN

av Niels-Fredrik Woxen

Julen ble forberedt også ved å sørge for all veden som måtte til for å holde husene varme i julen. Det lå vedstabler overalt.

Slakting av griser hørte også med, og det var nok litt skummelt for oss barna. Det var en hektisk tid med tilberedning av julemat som ribbe, pølser, sylte og rull. Baking av brød og lefse, og minst syv kakesorter hørte til, og det var ikke småtterier som ble gjemt i bokser på de øverste hyllene. Alt skulle gjøres ferdig i god tid før jul. Ja, i denne førjulstiden var alle på gården i full virksomhet.

I romjulen var det selskapelighet rundt om på alle Akergårdene, og det var en fast tradisjon at det skulle være nok av mat. Alt dette arbeidet ga oss barna julestemning tidlig. Det duftet godt, og dagene var hektiske og fulle av forventning.

Den største opplevelsen var da far hentet øksa i vedskjulet og tok oss med til "hjemskogen" for å hente et passende tre. Forventningen var på topp. Da vi hadde funnet et tre som var akkurat slik vi ville, dro vi det hjem på kjelken.

Det var store forberedelser til julefeiringen. Utover kveldene satt barn og voksne ved kjøkkenbordet og laget julepynt. Den samme pynten lager barn også i dag, men hasselnøtter festet til en tynn, farget snor med lakk, har jeg ikke sett siden jeg var barn. Sammen med glitter, kurver og hjerter hang denne "nøttepynten" overalt på juletreet. Julelysene støpte vi også selv. Den gang hadde vi levende lys på treet, og det sto alltid en bøtte vann i nærheten når lysene brant.

Lille julaften sto treet ferdig pyntet med pakker under. Det var nok ikke så mange presanger den gang, men forventningen og gleden var minst like stor. En koselig skikk var at vi på julaften formiddag spente for sleden og kjørte rundt i bygda for å levere og motta julegaver. Det var slektninger på nesten hver gård i Vestre Aker. Etter kjøreturen startet selve høytiden med juleguds-tjeneste i Ullern kirke.

Før vi gikk inn til julemiddagen, besøkte vi fjøs og stall og forvisset oss om at alt sto bra til også der. Hestene sto nystriglet og blanke i spilltauene med en stor porsjon havre. Dette hadde stallkarene sørget for. I fjøset hadde sveiseren og kona hans gjort ekstra rent, og kuene skinte og ørtet fornøyd. Nå var det julaften.

Men det aller siste vi måtte gjøre før vi gikk til bords, var å kikke inn i låven for å få et glimt av nissen. Det var dunkel belysning i låven, og vi syntes nok at vi så noen der. Det ble alltid satt ut grøt til nissen, og den ble alltid borte…

Og så var det jul på Voksen.

Romjulen

Første juledag var hjemmedag på gårdene rundt i Akerbygda. Det åndet fred og ro. Fra pipene steg røken rett opp, og det igjen fortalte at det var godt og

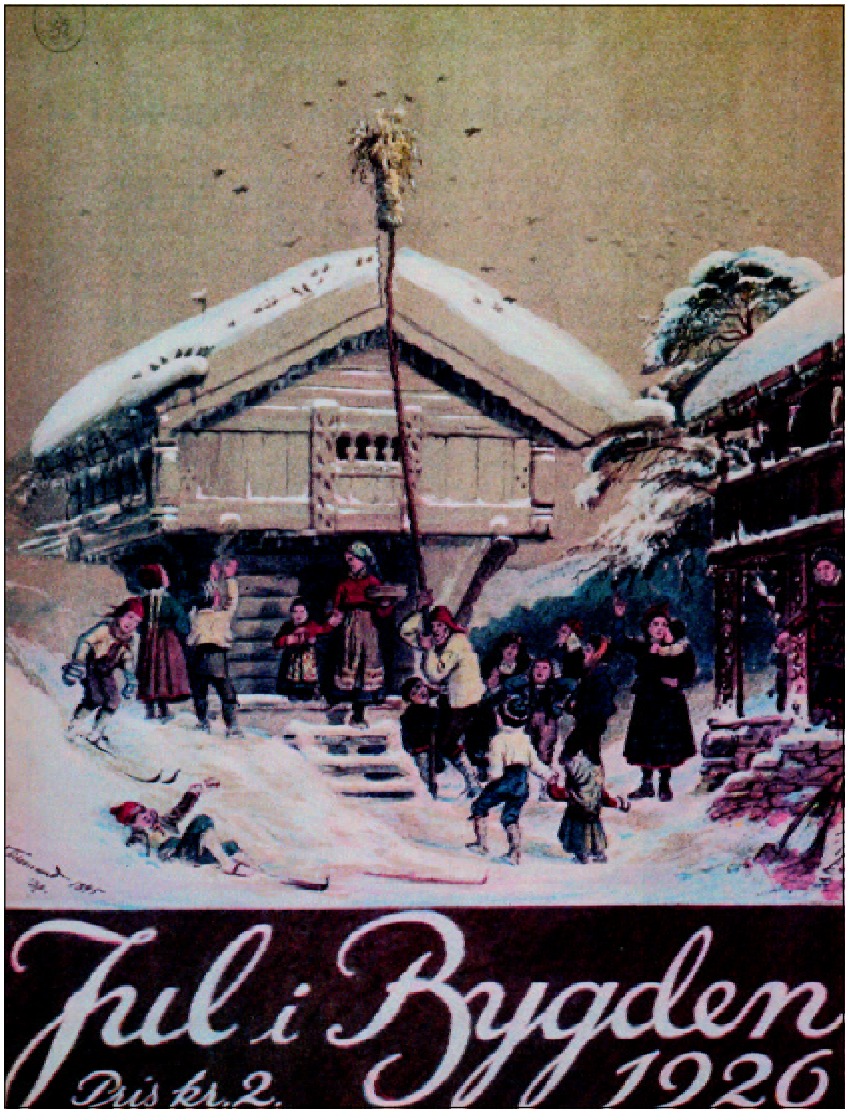

Adolph Tidemand: Norsk juleskikk fra 1846. Det ble brukt som julekort i 1883 og senere som omslag på julehefter.

To gamle julekort med norsk natur og norsk landsbygd.

varmt inne. Husmenn og gårdbrukere tok det med ro denne dagen. De hvilte ut etter en sen kveld på selve julaften. En unntagelse var sveiseren og stallkaren. Begge disse var i fjøs og stall tidlig om morgenen for å stelle dyrene.

Men også her åndet det en ubeskrivelig stillhet. Det virket som om også kuer og hester skjønte at det var noe mer enn vanlig søndagsstillhet. Kattene holdt seg også inne i stall og fjøs, og de fikk seg en ekstra silsup. Mange barn lurte på om fjøsnissen og stallnissen tok seg av dyrene på denne tiden. Gjorde de det, var det en selvfølge at de fikk rikelig med grøt. Grøt ble satt ut på julaften – og borte ble den! Det kunne jo også hende at kattene fikk seg et ekstra godt måltid denne kvelden – ved siden av melk og fløte, hvem vet?

Imidlertid var vi barn overbevist om at det var julenissen som hadde fått grøten. Det er rart med det. Når vi gikk inn i fjøs eller stall og var innstilt på å se en nisse, så hadde vi nissen preget inn i fantasien. Fjøslåven og stallåven var mørke. Riktignok sto det på en svak lampe med glasskuppel, men den var omhyllet av støv og spindelvev, så det var ikke mye lys å hente der. Derfor var det ikke vanskelig å se nissen rundt om i de mørkeste krokene, og det gjorde vi! Glade og fornøyde kom vi inn igjen og kunne fortelle at nissen var på plass i år også, grøten var og ble borte.

I fjøset og stallen lyste det som nevnt tidlig på morgenen. Ved siden av det vanlige stellet fikk nok dyrene en del ekstra forpleining i form av noe spesielt godt fôr. For hestene var dette havre. Kuene fikk vel kan hende en god sirupblanding. Sveiserekteparet selv satt i "kosekroken" med kaffen og julekakene som de hadde tatt med seg fra Åsly – der de bodde. Denne kosekroken besto av et primitivt bord og to stoler. Meget enkelt, men alt så koselig ut når Emilie og Martin satt der og koplet av. De måtte ha en slik hvilekrok, for dagen var anstrengende og lang. Tenk å stelle et fjøs, dvs. holde det rent og i tillegg melke 40 kuer to ganger om dagen. Stallkaren bodde på gården, så han kunne gå inn til seg selv etter morgenstellet.

Kirkedagen første juledag

Første juledag var som sagt en stille dag på og rundt Voksen gård. Ja, det var virkelig en hjemmedag, men samtidig en kirkedag. Når klokken slo tolv, sto bredsleden klar utenfor hovedinngangen. Hesten hadde besteselen på og dombjellene rundt halsen. Ferden gikk til Vestre Aker kirke. På veien dit sluttet flere dombjeller seg til, og det ble efter hvert rene dombjellekoret som beveget seg opp kirkebakken. Øverst i bakken møttes Akerbøndene, og det ble godjulhilsninger og ellers en hyggelig prat om blant annet siste nytt.

Det var ikke bare gårdbrukerne som var i kirken på første juledag. Folk kom også gående fra alle kanter. Til slutt var kirken full, og utenfor sto hester med bredsleder på rekke og rad med "muleposene" sine. Dette var stoffposer med havre i som de hadde rundt halsen. Så sto de der og spiste mens de ventet på hjemturen. Vanligvis fikk hestene en vanlig striesekk med høy i.

Det var en egen stemning med

kirketurene i julen, enten det var julaften eller første juledag. Bilene hadde ennu ikke gjort sitt inntog, og derfor kunne dombjellene lave sitt bjellekor i fred. Når dette stilnet, sendte kirkeklokkene sine toner utover bygda. Ikke bare fra Vestre Aker kirke, men også de andre kirkene rundt om. Disse dannet også til slutt et kor – akkurat som gårdsklokkene om hverdagen. Dette var lyder som hører gamle dager til – fra før 1920 – når også alle bildene denne gang er tatt.

Juleselskaper første juledag

Selv om første juledag var en stille dag i Akerbygda, så hendte det nok at en og annen gårdbruker bad til juleselskap også denne dagen. Da klang dombjellene på nytt, og bredsledene eller spissledene sto på rekke og rad, men nu på gårdsplassen. Hestene sto bundet i jernringer i stallskuten, med mulepose eller en dott høy foran seg, akkurat som ved kirken tidligere på dagen. Stallkaren gikk rundt og striglet hestene og så til at de hadde det godt. Ute var det masse sne og kaldt så det knitret under støvlene – og månen skinte. I retning Sørkedalen flammet nordlyset på himmelen.

Slik husker jeg det, men det kunne jo være snevær og kald vind også, eller rett og slett mildvær. Inne satt Akerbøndene og koste seg ved middagsbordet. Eller de var kommet til kaffen, og det ble pratet rundt om i alle stuene. Mannfolkene satt med langpipene og pratet landbruk, mens kvinnene hadde andre samtaleemner. Det kunne dreie seg om mat, klær eller siste nytt fra bygda. Når klokkene nærmet seg midnatt, var alle på vei hjem, og dombjellene brøt igjen stillheten med sin spesielle klang.

Senere i romjulen var det også sammenkomster, men det var rundt gården. Juletrefester og dansefester på forskjellige steder. Noe jeg også vil nevne, er låveballet på Voksen. Dette ble også holdt i romjulen, og her kom husmenn, gårdsarbeidere, gårdbrukerfamilien og kan hende også andre. I hvert fall var det fullt, og dansen gikk efter Gothard Eriksens orkester til de lyse morgentimer. Låveball ble også holdt om høsten, når høy- og skuronna var over.

Det var selvfølgelig ikke bare fester og selskaper i romjulen. Folk var også mye ute og gikk, enten på ski eller på bena – ofte ble det lange turer. Når det var mye sne, hendte det at noen måkte skøytebaner på Bogstadvannet. Den beste skøyteisen var nok allikevel når det hadde vært barfrost i lengre tid.

Kilde:
Røa Tidende desember 1988 og februar 1992.

Jul på Voksen. Foto: Johannes Woxen.

BEARBEIDING AV MAT I VESTRE AKER

av Stine Marie Berner

Alt er relativt. Vi har kanskje ikke hatt noen hjørnesteinsbedrifter til formålet, men en hær av stabbesteiner! Dette bygger på det jeg er blitt fortalt av min mor og mormor, og litt jeg selv kan huske.

Rundt 1900-1910 var boligstrukturen en ganske annen. De store gårdene var mer dominerende med nett av husmannsplasser rundt. Etter hvert som villabebyggelsen kom, var gårdene leverandører av melk og egg. Jeg mener å huske at det var kuer på Gaustad gård. Naboen vår hadde høner selv, men det var før min tid. Jeg hadde en venninne i Stjerneveien som hadde høne i kjellerstuen, men den var neppe lovlig!

Alle husstander med respekt for seg selv førte en stor husholdning, gjerne knyttet til årstidene og tilgangen på råvarer. En del dyrket man selv. I større villahaver var det eple- og plommetrær, bærbusker og rabarbra. Under krigen ble det dyrket poteter i hagen på Gråkammen.

Gårdene i strøket kunne ikke levere alt det som var nødvendig i husholdningen. Da ringte man sine faste leverandører i byen som sendte pakker opp med trikken. Tidligere var det egne godsvogner. I min barndom tok konduktørene med pakkene til små grønne boder på oppover-stasjonene. Der kunne pakken hentes bare man hadde den store messingnøkkelen. Et viktig ledd i næringskjeden.

Vi har til og med egen kokebokforfatter: Milly Bergh fikk utgitt "Morsom mat" på Gyldendal i 1920. Hun bodde på Slemdal og gikk med "puttis", filler hun viklet om leggene for å virke tykkere, ifølge mormor. Kokebokens kapitler følger månedene, og hun begynner i september med "Haricot de mouton" og "Acier fra oldemors kokebog". Acier har jeg aldri sett i Norge, men jeg har smakt det i Danmark. "Får-i-bønner" har vi derimot laget i generasjoner, hvis det har vært mulig. Det må klaffe med at råvarene er å få tak i samtidig: "De små lubne lammebryst, charlotterne og asparresbønnene". Det inntreffer bare noen få uker i september. Det er en "søster" til får-i-kål, men tusen ganger bedre.

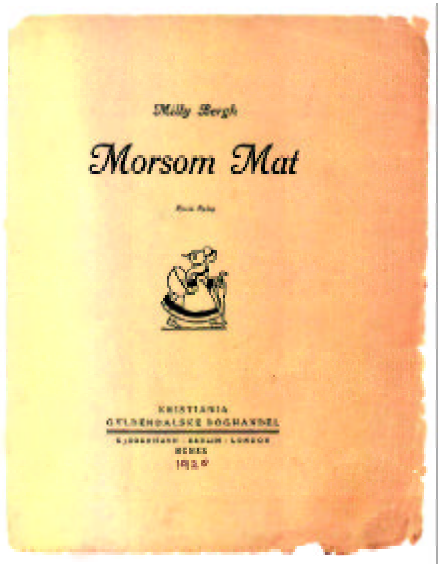

Milly Berghs anbefalte bearbeidelse:

"Se paa gryten med kjærlige øine, og soigner dens indhold under likesaa stærk ængstelig spænding som sultan Muhameds livkok er under indflytelse av, når han i et ubesindig øieblik paa egen risiko tillaver en prøveret for sin herre.

Hans stilling ved denne anledning skal efter sigende være næsten ligesaa utsat og farlig som den norske husfrues i samme situasjon. (…)

Betrakt saa Deres sultans ansigt det øieblik han første gang smaker den gode mat. Det vil være belønning nok for Deres umake."

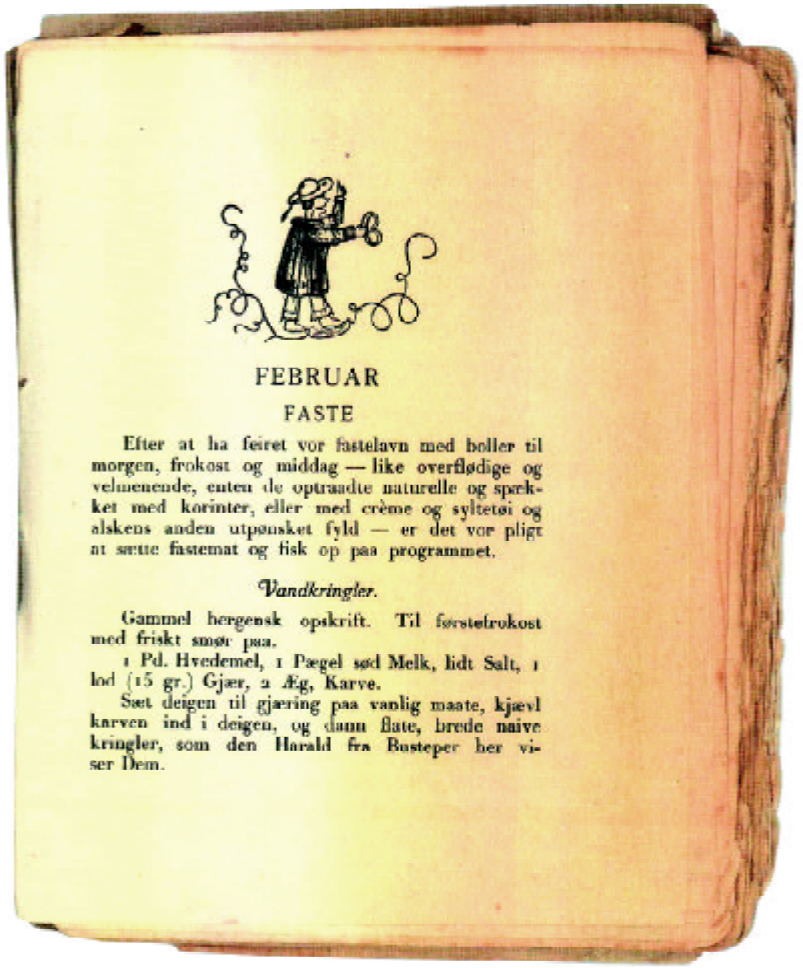

FEBRUAR

FASTE

Efter at ha feiret vor fastelavn med boller til morgen, frokost og middag — like overflødige og velmenende, enten de optraadte naturelle og spækket med korinter, eller med crème og syltetøi og alskens anden utpønsket fyld — er det vor pligt at sætte fastemat og fisk op paa programmet.

Vandkringler.

Gammel bergensk opskrift. Til førstefrokost med friskt smør paa.

1 Pd. Hvedemel, 1 Pægel sød Melk, lidt Salt, 1 lod (15 gr.) Gjær, 2 Æg, Karve.

Sæt deigen til gjæring paa vanlig maate, kjævl karven ind i deigen, og slaa flate, brede naive kringler, som den Harald fra Busteper her viser Dem.

MATMINNER FRA VINDEREN

AV ELISABETH BROCHMANN

Barndommens rike var Holmenveien 32, eiendommen Grimelundsbakken. Et stort, hyggelig hus i en stor innholdsrik hage, med store trær, busker og kratt. Og masse frukt; epletrær, plommetrær, pæretrær og et kirsebærtre, bringebærhekker, stikkelsbærhekk, solbærbusk, ripsbusker. All denne frukten ble vel tatt bare på. Hele familien var med å høste, mens mormor og mor sto for koking, sylting og hermetisering. Plommer og pærer (pærene skrelt og delt i to, kjernehus fjernet), havnet på store Norgesglass i sukkerlake, og ble brukt til søndagsdessert med krem, hele året. Solbær, bringebær og stikkelsbær ble syltetøy, mens ripsen ble til gele, i fine former med mønster i. Alle glassene og formene havnet i kjelleren i dertil egnede rom. De små ripsgeleformene ble av og til brukt som gaver.

I kjelleren var det også rom med lange trehyller hvor vintereplene ble lagt utover. Av eplene ble det laget eplemos, de ble brukt i eplepaier, stekte, fylte epler og minst halvparten ble sendt til saftpresseri og kom tilbake på flasker. Sortene var Gravensten, Åkerø og glasseple. Det var røde og blå plommer og et Rene Claude-tre. Så vi var godt og vel selvforsynte med syltetøy, desserter og saft hele året i 50-60-årene da jeg var liten.

Skjærsliperen dukket opp om sommeren og banket på kjøkkendøren. Han slipte kniver og sakser og kunne ellers ordne et og annet arbeide. Av og til kom også omreisende med kofferten full av alskens småtteri; synåler og –tråd, sikkerhetsnåler, strikk, knapper og mye mer. Og det kunne være greit nok, for det var et stykke til butikkene, ned til Lille-Vinderen og Vinderen eller opp til Slemdal.

Derfor bakte vi brød. Jeg ser klart for meg godt brukte, mørke ruglete brød- og formkakeformer. Når julen nærmet seg tok det helt av, da luktet det smult fra øverst til nederst og alle var på en eller annen måte med. Far ordnet med ved til vedovnen på kjøkkenet som ble tatt i bruk da. Mormor og mor og hushjelpen bakte og stekte, og vi andre hjalp til med å legge i bokser, og prøvesmaking. Det ble laget smultringer, hjortetakk, krumkaker og goro på fine gamle jern, serinakaker, berlinerkranser, pepperkaker, julekaker og kransekaker i såpass mengder at vi hadde til kaffen langt ut på våren. Kransekakene var fine til dessert med frukt og krem.

Mye av veden til de to peisene, en vedovn oppe i andre etasje og den på kjøkkenet kom fra hagen. Frukttrærne ble jo beskåret, og ellers var det nok å ta av. Alt kunne brukes, og det varmet godt og luktet deilig.

Grønnsaker husker jeg ikke så mye om. Vi hadde iallfall potetkjeller. Jeg mener å huske at mormor og mor hadde tomatplanter og gresskar på østveggen. Mor laget til acier som vi hadde til fiskesuppe og fiskepudding eller boller i hvit saus. Tror også de syltet agurk og rødbeter selv, jeg ser for meg noen Norgesglass. I det hele tatt var det masse

sylteglass i diverse størrelser.

Nå ser jeg plutselig for meg sukkererter. Det var fars domene, han var veldig glad i sukkererter. De var også på østsiden et sted. Der lå også kompost-huset, i en skråning, så alle matrester ble hevet inn i en dør oppe, og noen år senere kunne man hente ut den fineste jord av en annen dør lengre nede på den andre siden. Da kunne vi også finne mormors sølvskje, som hadde fulgt med når hun hev ut tebladene. Da ble hun glad, hun kunne ikke skjønne hvor i all verden den var blitt av! Jeg mener vi fant et eggeglass også engang. Komposten ble omhyggelig lagt rundt alle staudeplantene i hagen. Bringebærhekkene og de andre fruktbuskene fikk hestepærer om røttene.

En rødhåret dame som bodde i den store, gamle Vinderen-gården (Conten), hadde fiskebutikk, eller i hvert fall fiskebil. Det var en blå Volvo stasjonsvogn, og hver onsdag stoppet den opp utenfor hos oss. Mor kjøpte inn, og kokte kraft på hoder og bein, som ble til de deiligste fiskesupper. Hun hadde vært en del i Italia og plukket opp tips og ideer der. Plukkfisk og fiskegratenger hadde vi ofte. Dette var jo ikke så lenge etter krigen, så de visste å bruke alt som var, og utnytte og lage de beste ting av rester.

Det var kanskje derfor vi hadde sydame også. Hun kom, og hele dagen ordnet hun med klær; reparerte, la opp eller ned, eller sydde om, alt på en gammel tråmaskin. Hun sydde også ballkjoler til søsteren min og meg, men da var det nytt!

Til slutt må jeg skrive om julegrisen. I god tid før jul kom den i hus, og det var ikke noen smågris. Etter at mormor og mor hadde balet med den, var spiskammerset fullt av skinke, ribbe, sylte, ruller, griselabbene, leverpostei, kjøttkaker, medisterkaker og kraft. Kraft var de glad i, kjekt å ha!

Jeg ser for meg svære fat med saltlake, rene kokte gamle lakenfiller, hyssing, krydder, presser, klebersteinslodd og mormor og mor som går og stuller og steller, og snakker med godsakene, for godt ble det! Skinken og alt det andre varte jo helt til påske om ikke lenger, så den grisen var god matauk. Til slutt ble det vel kokt ertesuppe på skinkebenet.

Jo, de visste å utnytte alt i gamle dager, og heldigvis har noe av det smittet over på meg, især det med å ikke hive mat. Alt kan nyttes på en eller annen måte.

KULTURMINNEDAGEN PÅ ØSTRE VOKSEN

av Anita Kildal

Vårt tema i år var "Jordbruk og gårdsanlegg i Vestre Aker". Familien Woxen på Østre Voksen gård var så generøs å slippe vel 50 mennesker inn på eiendommen sin søndag 12. september. Her ble gårdens og omkringliggende gårders historie formidlet av vår formann og redaktør Finn Holden.

Johannes Woxen måtte prioritere arbeid med markens grøde. I fint høstvær så alle ut til å nyte stemningen på det vakre gårdstunet som dannes av bygningene til både Østre og Vestre Voksen. Her levet de i fred og fordragelighet rundt det samme tuntreet i mange generasjoner. Nå skal imidlertid våningshuset til Vestre Voksen gård selges, og det er å håpe at tunet bevares. Hovedbygningen er fredet. Det er en del år siden det var dyr på låven på Østre Voksen, derimot holder Røa Gjerdefabrikk til der. Jordbruksdriften på gården i dag er korndyrking. Så lenge Oslo kommune ikke trenger jordene til gravplass og familien Woxen fortsatt vil så og høste korn på jordene, kan vi glede oss over å ha gyldne kornåkre i vårt distrikt!

Etter at omvisningen på gården var over, kom Johannes Woxen ut på tunet, og 8-10 av de fremmøtte benyttet anledningen til samtale med ham om gårdens historie.

Over: Finn Holden foreleser.
Til venstre: Hagen på Østre Voksen. Begge bilder: Inge Bryhni.

FLYHAVARIET PÅ VOKSENKOLLEN I 1945

Tilføyelse av Tom S. Vadholm

I Medlemsbladet nr. 3/2004 sto en interessant artikkel av Gunnar Sandsbraaten om flyhavariet på Voksenkollen 18. desember 1945. Det fortelles at det var to nordmenn blant de omkomne passasjerene, direktør Hjalmar Steenstrup og marineløytnant Inge Johansen. Om Steenstrup er det gitt en del informasjon, mens vi ikke får vite noe om løytnant Johansen. Han var imidlertid min "fille-onkel" (min farfars brorsønn), og for å fullstendiggjøre artikkelen vil jeg derfor også gi en kort informasjon om ham.

Inge Johansen var født i 1921 i Glemmen ved Fredrikstad. Hans far var maskinsjef i Wilh. Wilhelmsens rederi. Høsten 1937 ble han med sin far til sjøs som maskingutt. Mens de var ute, kom krigen, og de kunne ikke vende hjem. I 1941 forlot han handelsflåten og gikk inn i Den kgl. Norske Marine i Storbritannia. Han gjennomgikk The Royal Naval Engine College i Devonport og tjenestegjorde på den britiske destroyer "Narcissus" under invasjonen i Normandie. I 1945 ble han beskikket til løytnant og var hjemme i Norge om sommeren. Jeg husker hvor stolt jeg som åtteåring var over denne fredssommeren å kunne spasere sammen med den høye og flotte marineløytnanten. Hans yngre bror, nå major Arne Vadholm, som bor på Frogner (vi skiftet fra Johansen til min oldefars navn Vadholm omkring 1960), hadde for øvrig vært med i hjemmefronten i Østfold.

Om høsten sendte marinen Inge Johansen til Royal Naval College i Greenwich for at han skulle få høyere sjømilitær utdannelse. Han skulle imidlertid hjem til jul hvor familien for første gang siden før krigen skulle være samlet i hjemmet på Lisleby. Men slik skulle det ikke gå. Også han fikk "hike" med militærflyet fra London via København. En annen militær hadde måttet vike plassen fra København fordi han hadde lavere ansiennitet. Og resten kjenner leserne.

Vinderen skole 100 år 2005

Våren 2005 skal Vinderen skole feire at det er 100 år siden skolen ble stiftet. Alle som har minner fra skolen, som de vil dele med andre, bes henvende seg til en av følgende nøkkelpersoner ved jubileet: Ida-Beth Hald, tel. 22 49 11 82, Per Henrik Bache 22 50 70 83.

SKØYEN I SENTRUM

av Finn Holden

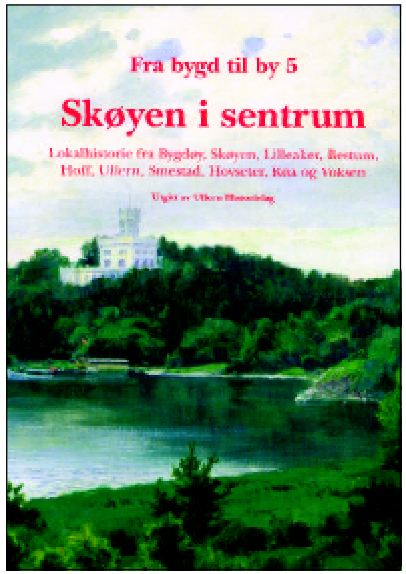

Ullern Historielag har gitt ut bind 5 i serien Fra bygd til by. Med dårlig skjult stolthet skriver redaktøren, Øivind Rødevand, om alt historielaget har gitt ut siden starten i 1994. Det er også all ære verdt.

Det foreliggende bindet har Skøyen-området som hovedemne og inneholder artikler fra 14 forfattere. Her har historielaget hatt mye stoff. Mange av artiklene er hentet fra bøker om industri- og lokalmiljøet på Skøyen: Thune, Skabo, Norges Varemesse og om Hoff gård.

Flere av styremedlemmene i Ullern Historielag har også bidratt med nye artikler. Nils Carl Aspenberg innleder med en oversikt over Skøyen sett fra

En eiendom mange har gått forbi, men få har sett, Johan H. Andresens Hengsåsen ved inngangen til Bygdøy. Bilde fra boken.

luften, Tom S. Vadholm har en lang vandring på Bygdøy, og lederen selv, Øivind Rødevand, har mange artikler, om storindustri, arbeidsstuer og Skøyenskole for vordende fruer. Nils Carl Aspenberg har hentet fram mange nye, gamle bilder. Her er mye interessant stoff i en lekker bok.

Under innsamlingen av stoff fikk redaksjonen inn så mange artikler at den snart har nok stoff til en ny årbok. Meget prisverdig. Redaktøren i et annet historielag har mange grunner til å misunne leder og redaktør i Ullern Historielag.

ENGERJORDET OG STEINERUD

av Finn Holden

I årsberetningen for Slemdals, Vinderens og Vettakollens Vel for 1935 står det at Holmenkollbanen samme år søkte Arbeidsdepartementet om tillatelse til å forandre navnet på Diakonhjemmet stoppested til Stenerud. Styret for Diakonhjemmet ønsket navneforandringen fordi navnet var misvisende; sykehusbesøkende burde gå av ved Frøen stasjon. Beboerne i strøket ønsket også navneendring. Vellets styre mente at Borgen burde være det naturlige navn, men siden navnet var brukt på Smestadbanen, sluttet man seg til forslaget om Stenerud, som var navnet på den gamle gården på Diakonhjemmets grunn. Dette skjedde imidlertid i en språklig radikal periode, som endte i samnorskrettskrivningen av 1938. Kirkedepartementet avgjorde at navnet skulle være Steinerud.

En aksjon fra Velforeningene høyere oppe langs banen for sløyfing av Engerjordet stoppested, fikk ikke støtte av Slemdals, Vinderens og Vettakollens Vel, men stoppestedet ble likevel sløyfet fra 1. april 1935.

Bildet nederst til venstre er fra 26. januar 1926 og viser måkevognen nedenfor Engerjordet stasjon. I bakgrunnen sørveggen av Slemdalsvingen 21. Bilde fra boken.
Bildet øverst til venstre viser Steinerud gård. Postkort utlånt av Ivar Ulvestad.
Bildet under viser Engerjordet stasjon. Det hvite huset i bakgrunnen er Slemdalsvingen 15.

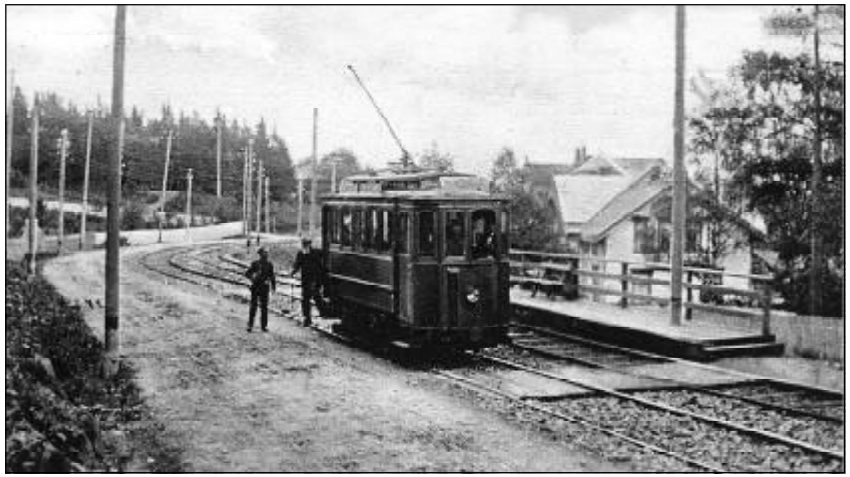

CHARLOTTE ANDERSEN OG TUENGEN GÅRD

AV ØYVIND GAUKSTAD

De fleste Vinderen-beboere vet godt hvor Charlotte Andersens vei ligger. Men hvem var hun? Går vi til Oslo Byleksikon, blir vi litt mer opplyste. Der står følgende:

"Charlotte Andersens vei, Borgen, Oslo 3, fra Tuengen allé til Svalbardveien. Oppkalt 1917 etter Charlotte Andersen som eide Tuengen gård fra 1899." Men det er også alt som står. I dag er denne gården utparsellert, og bare våningshus og uthus står igjen. Navnet Charlotte Andersens vei ble for øvrig vedtatt i et bystyrevedtak 7. mars 1919 og stadfestet 28. april 1931.

Som pike het hun Charlotte Louise Kraft og var datter av sorenskriver Jens Edvard Kraft i Mandal. Hun levde fra 1822 til1907. I 1846 giftet hun seg med Severin Christian Andersen (1817-1899). Han var en ikke ubetydelig mann i datidens Kristiania. I 1845 overtok han ledelsen av det vel ansette agenturfirmaet Berthelsen & Hoscher, og arbeidet dette firmaet frem til å bli en av byens og landets fremste innen bankiervirksomhet. Andersen tilhørte en gruppe rike Kristiania-borgere som kjøpte gårder i Aker, ikke for å bruke dem som sommerbolig, men for å bosette seg der fast. Bankier og generalkonsul Andersen slo sammen flere jordstykker til gården Tuengen. Han kjøpte gården i 1856 av kongelig fullmektig Hans Schlytter. Andersen døde 23.juli 1899.

Gamle generalkonsul Sev. Chr. Andersen var en allsidig mann. Ved siden av sin bankiervirksomhet var han levende opptatt av kulturelle forhold og var særlig interessert i historie. På slutten av sitt liv levde han et regelmessig liv. Hver

Forrige side: Charlotte Andersen. Foto: Divert Dedechen Brun 1866.
Over:Selskap på Tuengen for gårdens folk. Bilde fra 1898.
Begge bilder: Oslo Bymuseum.

søndag i 1890-årene pleide han å spasere fra Tuengen gård til Markskjellbekken, og hver gang berettet han om sin tur: "Jeg gikk så langt i dag som til Markskjellbekken - den som de nu nymotens er begynt å kalle Makrellbekken."

Hans enke drev gården til sin død i 1907. Charlotte Andersen var en markant skikkelse og en driftig dame. I en bok fra 1944, "På oppdagerferd i Oslo", står det om henne at hun var en ivrig alléplanter. I begynnelsen av 1870-årene hadde hun plantet en bjørkeallé fra den gamle Bogstadveien ved Vestre Gravlund og opp til Tuengen gård. Men hun ga seg ikke med det. Noen år senere plantet hun sammen med sin gårdskar Peter Hansen som hjelper (han var senere kusk på Tuengen helt frem til 1920) bjørketrær på begge sider av den gamle Bogstadveien fra Majorstua og helt frem til veikrysset ved Smestad. Beplantningen ble ødelagt av påbelen, fortalte Peter senere, så gammelfrua måtte plante det hele om igjen. Men da også disse trærne ble ødelagt, ble gammelfrua vill og " ville itte mer", ifølge Peter.

I 1872-73 hadde Charlotte Andersen plantet en bjørkeallé et helt annet sted, langs Kirkeveien fra Bogstadveien til Blindernveien. Denne alléen ble laget i fellesskap av Fridtjof Nansens mor, som bodde på Frøen gård, og fru Andersen. Charlotte Andersen stilte ved denne anledning opp med gutten Andreas og hesten fra Tuengen som hjelpere. I ovennevnte bok nevnes det i riktig sosietetssladder-stil at blant tilskuerne til denne beplantningen var frøknene Marie Storjohan og Henriette Vogt

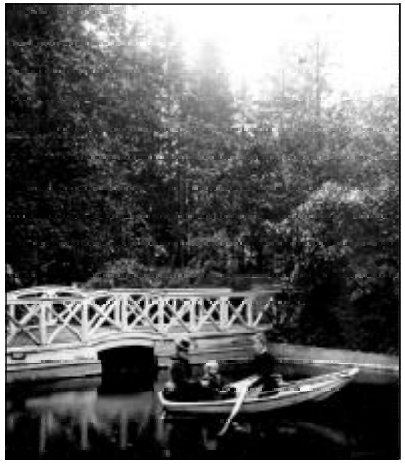

(senere fru professor Michelet) og fru banksjef Andersen Aars.

Fridtjof Nansen gremmet seg visstnok meget over den vanskjebne som bjørkealléen i Kirkeveien fikk med tiden. Bedre gikk det med Tuengalléen. Da gården gikk ut av familiens eie i 1919-20, hadde alle skjøter fått en tinglyst erklæring om at trærne i alléen ikke måtte røres. I dag kan man glede seg over den praktfulle alléen som går fra Sørkedalsveien til Vinderen. Den nedre del av veien er den gamle innkjørselsveien til gården. Denne veien fikk sitt navn i 1917.

Da Charlotte Andersen døde, arvet pleiesønnen Jens Ludvig Andersen Aars (1852-1919) Tuengen. Denne mannen hadde i sin tid gått inn i det store bankforetagende Centralbanken som en av banksjefene. Da Aars døde i 1919, kjøpte Halfdan Nobel Roede Tuengen gård. Det var i årene etter at utparsellerингen av gården startet.

Litteratur:

Arild Svensgam: De er døde - men lever i Oslo

Kai Hagen: På opdagerferd i Oslo

Else M.M. Astrup: Gårder i Vestre Aker

Finn Holden: Akergårder i Oslo

Oslo Byleksikon

Norsk Biografisk Leksikon

Over: Hagen på Tuengen gård 1898. Nederst: Tuengen i dag. Foto: Finn Holden.

SKOLEÅR PÅ ROLL & IHLEN

av **Wenche Undrum**

For meg som ser livet fra en folkloristisk vinkling, er kommunikasjon og formidling mellom mennesker det som gjør livet spennende. Den muntlige fortellerform var, og er fortsatt, helt spesiell. Mange husker også svært godt. Nærmiljø, skole, venner og oppvekst er viktige år i livet. Det skal ofte bare et lite ord, kanskje bare i en bisetning, så sier man: ”å ja, nei der har jeg da vært, eller det vet jeg godt fordi..”

Slik også denne gang. Under en middag sammen med en venn gjennom mange år, Haaken Mathiesen og hans kone Tone, kom vi frem til skoler vi hadde gått på, han på Roll & Ihlen, jeg på Vinderen. Gjennom Haaken Mathiesen har jeg så funnet frem til tre andre som han gikk i klasse med på folkeskolen. Jeg vil gjerne fortelle om deres tid på Roll & Ihlen fra 1939 og til 1945. Om deres syn på skolen, og hva de gjorde i fritiden sin.

Disse fire, Irmelin Slotfeldt-Ellingsen, Siri Buck født Husebye, Niels Sverdrup-Thygeson og Haaken Mathiesen, fortsatte sammen på Ris etterpå. De tok artium i 1951, og treffes fortsatt hvert femte år for å feire den begivenheten. Siden de sees såpass ofte, var det ikke vanskelig å få kontakt med noen av dem

heller. Historiene til disse fire vil kanskje få noen til å kjenne seg igjen? Det var dessverre ikke mulig å få noen bilder fra den tiden. Film var en luksusvare, og nesten umulig å skaffe. De bildene som vises her, er fra en 17. mai 1938. De er tatt av Aasta Frimann-Dahl. Hennes datter Vibeke Eeg-Henriksen har lånt oss disse bildene. Niels Sverdrup-Thygeson har skrevet sin versjon selv. De andre har jeg intervjuet i løpet av sommeren.

Etter krigen ble Roll & Ihlen avviklet, frk. Bergljot Ihlen ble lærerinne på Slemdal skole, og frk. Lil Roll på Vinderen.

Haaken Mathiesen forteller

Det er som sagt på grunn av Haaken at jeg har klart å finne frem til noen av disse som gikk på Roll og Ihlen under krigen. Selv sier han:" nei, du får høre med jentene, de husker jo mer enn oss gutta."

Haaken og jeg sitter på deres deilige landsted på Junkerbakken ved innseilingen til Vrengensundet syd for Tønsberg. Haaken og hans yngre bror Erich vokste opp på Besserud. Haaken hadde trikkekort, og tok trikken alene for å komme seg på skolen. Det var tosetere og tresetere på trikken, og konduktøren snudde alle setene når de kom til endestasjonen og skulle tilbake igjen. Haaken hadde fått streng beskjed av mor og far at han måtte reise seg på trikken hvis det kom en tysker og satte seg ved siden av ham. Haaken husker en gang han reiste seg fordi det kom en tysker og satte seg ved siden av ham. Tyskeren tok det svært personlig og ble lei seg. Slikt gjorde inntrykk på en liten gutt den gangen. Den fulle og hele rekkevidden av krigen hadde han vel ikke skjønt.

Men en av hans venner, Petter Nicolaysen, ble plutselig en dag borte fra skolen. Hans mor var jøde, og de måtte flykte over til Sverige. Dette ble det ikke snakket så mye om den gangen, men han fikk jo en forklaring senere.

"Er det noe som har gjort spesielt inntrykk på deg fra skolen?" vil nå jeg vite. Han var vel litt rampete han som alle andre gutter, så han husker at frøken Ihlen tok han i øret en gang og spurte om han var en snill eller slem gutt. "Litt slem og litt snill", husker Haaken at han svarte. Noe galt hadde han nok gjort, men hva, husker han ikke.

Men det han derimot husker, som både Irmelin Slotfeldt og Siri Buck også husker, er "Reisen til julestjernen" som ble satt opp på skolen til juleavslutning da de gikk i de siste klassene. Siri Buck var Sonja, Irmelin tegnet kulissene og Haaken var den slemme greven.

På grunn av krigen var det ikke mange fritidstilbud for barn. Man gikk gjerne hjem rett etter skoletid og lekte med de barna som bodde rundt. Høydepunktene var fødselsdagsselskapene. Særlig husker han Irmelins. De var ekstra flotte for hennes far kunne noen tryllekunster, og så hadde de så fine kaker.

Det var godt kameratskap gutta imellom. Haaken husker lange turer om sommeren i Nordmarka, og skiturer om vinteren. Særlig husker han et hopprenn på Øvresetertjern. Han stod på toppen klar til å hoppe, fikk klarsignal og satte utfor. I det han tok sats over hoppkanten, så han at unnarennet var fullt av folk som tråkket!! Det gikk bra, og ingen slo seg.

Hjemme hadde de bil. Bensindrevet. Hans far jobbet i et amerikansk oljeselskap, og måtte ha bensindrevet bil for å komme til tankanlegget på Sjursøya. Men på bil til privat bruk var det restriksjoner. Når de skulle på hytte i Hurdalen om vinteren, var det tog til Dal stasjon, og derfra bar det i vei med hest og slede.

Haaken ser tilbake på skoletiden med glede, og syns særlig dette at de fortsatt møtes hvert femte år, er svært hyggelig. Det er noe helt spesielt med dem du har vokst opp sammen med, og som har fulgt med deg hele livet.

I 2006 er det nytt russejubileum, og alle ser frem til den festen!

Irmelin Slotfeldt-Ellingsen forteller

Roll & Ihlen skole ble drevet i frk. Ihlens private hjem på hjørnet av Risbakken og Holmenveien. Veien het og heter Torgny Segerstedts vei, og man kunne fint løpe rundt og leke i den. I dag forbinder vi veien mer med navnet Store Ringvei eller Ring 3.

Jeg treffer Irmelin Slotfeldt-Ellingsen i Tennisveien en fin dag i august. Hun er gift med Alberto Papafava, og bosatt i Italia, men er hjemme hver sommer og jul for å hilse på sin familie og treffe venner. Da bor hun hos sin bror Dag i Tennisveien, der hun vokste opp.

Dette intervjuet skulle handle om Roll & Ihlens skole, og hvordan det var å vokse opp rett før og under krigen. Men det er helt umulig å ikke komme litt på avveie når Irmelin Slotfeldt begynner å fortelle. Hun er et svært levende og engasjert menneske som maler fantastisk flotte bilder. Hun debuterte på Høstutstillingen i 1959, og hennes bilder har vært utstilt i Oslo, Roma, Madrid, Milano, Wien og Venezia, for å nevne noen steder. Jeg lot meg villig rive med da hun viste meg bildene sine, og var på god vei inn i en annen historie, da hun selv reddet meg ved å fortelle at på Roll & Ihlen hadde hun en tjekkoslovakisk malerinne som tegnelærerinne. Hun så fort at denne piken hadde et talent, og Irmelin Slotfeldt Ellingsen fikk god veiledning. På en av juleforestillingene fikk hun så i oppdrag å lage dekorasjonene, og det var starten på hennes kunstnerbane. Disse dekorasjonene brukte frk. Ihlen til sine juleselskaper i mange år!

Irmelin begynte på skolen da hun var 6 år i 1939 og gikk der til krigen var slutt. Hun kunne begynne så tidlig fordi skolen var privat, og hun trivdes vært godt. Den første tiden gikk hun i en ren gutteklasse. Det gjorde ikke så mye, men det at gutter sloss, var nytt, og hun så på med store øyne når Truls Astrup og Niels Sverdrup-Thygeson sloss så busta føyk.

Skolen tenker hun tilbake på med glede. Frk Ihlen var fantastisk som historielærer, og inspirerte sine elever til å bli glad i det faget. De hadde skolekjøkken på kjøkkenet i "privaten" Det var jo det eneste kjøkkenet huset hadde. Gutta hadde sløyd i kjelleren, og alle hadde også gym der.

Hennes skolegang var som nevnt under krigen, og det innebar at tyskerne kom på inspeksjon, og hun husker hvor redd hun var. De fikk også sendt svenskepakker til skolen fra Sveriges Røde Kors. De inneholdt naturligvis masse sunne ting, men hun husker at de alle sammen, på barns vis, pakket opp disse sendingene på veien hjem fra skolen. Pakkene inneholdt nesten alltid noe søtt pålegg som de naturligvis spiste opp med en gang, sukkerhungrige som de var.

De hadde også noe de kalte brenselsferie. Det betød at skolen måtte stenge fordi det var mangel på brensel. Da var det skole enten hjemme hos henne, eller hos Mathiesen på Besserud. Disiplin, ro og orden var kjennetegnet på skolen. Selv syns hun det burde være mer av det på skolen fortsatt.

En dag ble plutselig naboens hus tatt av tyskerne. Det var litt skummelt, de hadde store schæfere som alle var redde for, og hun var redd de skulle komme og ta deres hus også. Det gjorde de heldigvis ikke. Det var ikke mange rundt henne å leke med, så til å begynne med lekte hun alene i hagen. Man rett hjem fra skolen den gangen, og det var først da hun ble litt større, at hun ble med andre hjem. Hun tegnet mye, og var særlig opptatt av eventyret om Snøhvit. Filmen om Snøhvit kom like før krigen, og var en stor suksess i alle land, og inntrykk derfra inspirerte henne til å tegne. På skolen traff hun Siri Husebye på Grimelund gård, og de ble gode venninner. De lå gjerne over hos hverandre, så slapp man å gå hjem alene når det var mørkt. De fleste hadde nok bil, men både biler og radioer ble konfiskert av tyskerne. Det passet derfor godt at man lå over til neste dag.

Bursdagsselskap husker hun godt. Da gikk man hjem til hverandre rett etter skoletid. Det ble servert bløtkake, kakao og litt brus. Ikke noe pizza og pølser den gangen nei! Hennes far var tryllekunstner ved disse anledningene. Foreldrene var alltid til stede i disse selskapene, og så hadde de gjetteleker, og en populær lek de kalte "mordleken".

Hun pleide å gå til de ting hun ønsket å være med på. Det var jo trikken naturligvis, men så var det tyskerne, de ville ikke hun ikke å sitte ved siden av!

Irmelin Slotfeldt begynte på Ris skole, og reiste tidlig ut for å studere og lære mer om malekunst. To vintre var hun hjemme og fikk male hos Kai Fjell som gav henne et meget godt grunnlag for videre utvikling.

Jeg takker for meg, og skulle nok gjerne ha blitt litt lenger for å snakke om bildene hennes som hang så flott på veggen hos hennes bror. Men jeg har fått et fint innblikk i hvordan skolegang og oppvekst var på Roll & Ihlen under krigen, og det var jo det jeg kom for!!

Siri Buck forteller

Det er litt spennende å drive oppsøkende journalistikk på vegne av Historielaget. Denne gangen er jeg på vei til Siri Buck, født Husebye, på Grimelund gård. Det blir naturlig nok en sammenfallende historie om skoletiden til disse tre, men Siri Buck som bodde på gård, hadde andre opplevelser i tillegg. Siri Buck reiste til Afrika og Amerika etter skoletiden, og kom ikke med på disse jubileene før hun kom hjem til 25 års festen. Hun kjente ikke alle igjen med en gang, men kontakten er for lengst etablert, og de har stor glede av å se hverandre igjen.

Siri Buck flyttet tilbake til Grimelund gård da hun kom hjem fra Amerika. Familien bor i det familien kaller "stabburet", et gammelt kornloft som ble bygget om til bolig i 1908, og er senere modernisert. Vi ble sittende ute i hagen å snakke sammen i et varmt og deilig høstvær. Grimelund er en vakker gård med mange bygninger, ingen gjerder mellom dem.

Fremdeles er det bare etterkommere etter hennes far og onkel som bor i disse husene. Det er hyggelig for henne å vite. Hun var odelsjente, men på grunn av livets lunefulle tilfeldigheter og hendelser overtok hun ikke gården, men den er altså fremdeles i familiens eie.

Men tilbake til Roll & Ihlen. Siri Buck gikk først to år på Vinderen skole før hun ble flyttet over på Roll & Ihlen. . Over-

læreren på Vinderen skole var nazist. Hennes foreldre ønsket derfor ikke at hun skulle fortsette der, og flyttet henne over til Roll & Ihlen. Der møtte hun så Truls Astrup, Irmelin Slotfeldt, Niels Sverdrup-Thygeson og Haaken Mathiesen.

Det bodde to familier i hovedhuset på Grimelund gård den gang. Hennes far Sigurd i første etasje, og hans bror Yngvar i annen. Begge brødrene var aktivt med i motstandsbevegelsen under krigen. Det hendte ofte at man skjulte noen på gården før man fikk dem videre til Sverige. Hun husker godt at hennes foreldre sa: "Nei, ikke ta med deg NN. hjem eller bli med hjem dit". Noen nærmere forklaring var ikke nødvendig. Hun var gammel nok til å forstå hva som foregikk. Hun husker skoletiden som fin og lærerik, og husker særlig frk Ihlen for hennes mattekunnskaper. Siri Buck tok senere realartium og satt pris på det grunnlaget hun hadde fått på Roll & Ihlen.

Hun minnes gymtimene innendørs som litt spesielle. De foregikk jo i kjelleren. Det var ganske lavt under taket der, så hun lærte ikke å stå på hendene den vinteren, men måtte vente til de hadde utegym og hun kunne stå langs husveggen ute. Hun var for lang. Området rundt var også så stort at de kunne slå ball så sant været tillot det. Det ble absolutt lagt vekt på gym og mosjon.

Selv var hun veldig glad i å gå på ski. Dette var ikke i skolens regi, men de dro med trikken, hun, Niels og Truls på søndager. Historien er litt morsom for de tre tok trikken sammen, men siden hun var pike, lot de to gutta som om de ikke kjente henne, og hun måtte sitte foran alene mens de satt bak. Alle tre gikk av trikken samtidig, men først når de var kommet inn til Tryvann, kunne hun gå sammen med dem!! At de var gode på ski alle tre, er det ikke tvil om. Turene gikk inn til Kikut, Sandungen og Katnosa, og det var nettopp fordi hun var god på ski at hun fikk være med.

Hun sier som de andre at etter skoletid gikk man jo hjem og lekte med dem som bodde i nærheten. Hun hadde sine to fettere i etasjen over, og de to døtrene til forpakter Georg Skajem å leke med. Det var også en del barn i nabolaget, og de lekte mye rundt på Grimelund Gård. Innimellom lekte de krig mellom Grimelundsgjengen og Vinderengjengen.

Hun husker også godt en juleavslutning på Roll & Ihlen. De hadde satt opp "Reisen til julestjernen" av Sverre Brandt. Det var de tre øverste klassene som skulle fremføre den, og så kom diskusjonen om hvem som skulle spille Sonja. Hun ble valgt fremfor Unni Bernhoft, og var svært stolt over det. Ikke kunne hun synge heller, så hun satt på en gardintrapp og deklamerte. Hun tror nok at Unni Bernhofts skuespillerkarriere er bedre kjent enn hennes!

Hun minnes også at det var Irmelin Slotfelt som laget flotte dekorasjoner til denne juleavslutningen. "Irmelin var så flink til å tegne. Hun tegnet så pene damer i halvprofil med langt mørkt hår. Og så tegnet hun så flotte grantrær"

Hun husker også skolekjøkkenet de hadde på kjøkkenet hos frøken Ihlen. De lærte faktisk å lage ordentlig mat som de spiste etterpå. Hun som bodde på gård, hadde med seg griseblod så de kunne lage blodpudding. Hun var jo vant til gårdslivet og vant til å lage blodpudding, så fordi hun stod og rørte i dette blodet (som de andre syntes var ekkelt), fikk hun "S" i skolekjøkken!

På grunn av krigen var det ikke noe organisert fritidsarrangementer for barn. Men de tre siste årene på Roll & Ihlen gikk hun på speideren. Fordi det var en av de få ting som ble tilbudt de unge den gangen, var det stor søknad om å få komme med. Hun husker med glede speiderturer til Håøya, Sverige og Danmark. For et barn den gangen må det jo det ha vært flott.

Hennes far hadde som nevnt, forpaktet bort gården så hun deltok ikke aktivt i gårdsarbeidet. Men det var stor stas å få sitte på med forpakter Skajem når han kjørte melk med hest og vogn i nabolaget. En staselig hest og en flott lav grønn vogn.

Det var kuer på gården fram til 1943. Da var det umulig å få kjøpt fòr, og dyrene måtte slaktes. Men griser hadde de hele tiden. Det var mange som kjøpte griser og hadde dem på fòr fra våren og frem til jul, hos Skajem på Grimelund.

Etter å ha snakket med fire av disse fem som gikk på Roll & Ihlen under krigen, syns jeg at jeg er blitt enda bedre kjent i det området jeg selv vokste opp i litt senere. Jeg kjenner skiløypene deres, akebakken og hoppbakken. Selv har jeg også vært borte fra Vinderen i 20 år, før jeg kom tilbake. Det er store forandringer. Men når man sitter slik på Grimelund gård i solen, og bare har det godt, er det ikke vanskelig å skjønne at det gir sjelefred å komme tilbake og bo her. Takk for meg!

Oppvekst på Vinderen under krigen

av Niels Sverdrup-Thygeson

Takk for forespørsel om barn og skolegang på Roll og Ihlen.

Jeg tar skolegangen først. Dessverre har jeg ingen bilder fra denne tiden, og hukommelsen er nok heller ikke så god. Men jeg husker at vi i en periode under krigen hadde skole hjemme hos Irmelin Slotfeldt på Gråkammen mens Roll & Ihlen hadde brenselsferie. Hjemme hos Irmelin var det ganske annerledes enn jeg var vant til. Stort flott hus med takmalerier, og en diger naturtomt rundt, og svømmebasseng i hagen! Det imponerte en liten guttepjokk.

Vi må ha hatt det godt på Roll & Ihlen, for jeg har ingen dårlige minner, men heller ikke noe spesielt gode som jeg kommer på.

I 1939 hadde vi flyttet fra Oslo til det som skulle bli mitt oppvekststed, en villa som var nærmeste nabo til Ris gård. Jeg tilbrakte mye tid på gården, og fikk være med og hjelpe til når melk skulle kjøres ut med hest og vogn til de omkringliggende villaer i distriktet. Ellers var det spennende å ferdes fritt omkring i Gaustadskogen. Nærmere Sognsvann var det noen nedlagte gruber som skulle utforskes. Skummelt!

Oppveksten generelt var naturligvis preget av krigen. Far ble arrestert av tyskerne i 1942, og satt i fengsel til krigens slutt.

Om vinteren var det ofte at vi gikk på skøyter på Risdammene. Det var to dammer ved Ris kirke, der menighetshuset ligger i dag. Da disse ble for små

for oss, prøvde vi Lillevann eller Frogner Stadion hvor det ble spilt musikk over noen "rustne" høytalere.

De fleste bilene brukte jo gassgenerator under krigen. Farten ble deretter. Lastebiler dro seg sakte frem, og det ble en yndet sport om vinteren å henge seg bakpå og skli på beksømstøvlene som var beslått med skobesparere. Jeg kan ikke huske at veiene noen gang var strødd med sand. En kunne bruke sparkstøtting over alt. En gang stod jeg på skøyter nedover Slemdalsveien fra Ris til Vinderen. Det var gøy!

Jeg ble eldre og operasjonsfeltet utvidet. Aking i Korketrekkeren. Fiskekjelke og styrestang, eller rattkjelke. Spennende var det på Frognerseteren når flyalarmen gikk. Oslo ble mørklagt, og tyske lyskastere feiet over himmelen på leting etter allierte fly. Luftvernbatteriene på Holmen skjøt med sporlys.

Skiturene i Nordmarka. Disse foregikk på treski som før sesongen var omhyggelig tjærebredt. Kanskje hadde de før turen fått en omgang med "Bratlie Silke" eller annen egnet skismurning. Bindingene var av svinelær og i fuktig vær hadde de en slem tendens til å strekke seg. Så var det bare å spenne inn et hull og fortsette. Turene gikk i begynnelsen til Tryvannsstua, Skjennungstua,

Første klasse 1931-32.
Fra venstre: Jan Ytterborg, Rasmus Langaard, Niels Dahl, Thomas Heftye, Signe Ihlen (gift Tønsberg), Eskild Jensen, John Jayne, Christian Busch, Arnfinn Stange, Erik Hinsch. Foran: Ingeborg Malm, Sonni Holtedahl, Anne-Lise Heyerdahl (gift Haanes). Bak: frk. Bergljot Ihlen.

Slakteren. Senere ble det Kikut, Sandungen og andre fjerne mål i Marka. Vi hadde mange turer sammen Siri Husebye, Truls Astrup og jeg.

Hoppe på ski gjorde vi i Hemingbakken ved Gråkammen. Utstyret var til å begynne med det samme som vi brukte på tur i Marka. De samme skiene brukte vi også i Tryvannskleiva når vi øvde oss i slalåm.

Av sommeraktiviteter var det vel bading i Båntjern og forball som stod høyest. Men jeg fartet vidt rundt på sykkel, og ble etter hvert godt kjent i distriktet.

Kasting på stikka var ikke uvanlig. Det var jo den gang vi enda hadde ett- og toøres mynter foruten femøringer. De siste ble kanskje mest brukt. Kappe land var heller ikke ukjent. På Grimelund gård hvor Siri bodde, hadde de tennisbaner. Gode minner herfra hvor vi etter dagens spill ofte fikk servert iskald saft på verandaen. Det smakte! Og så var det ikke minst hyggelig!

Dagliglivet hjemme i Slemdalsveien 104 B ble etter hvert preget av matauk. Min eldre søster hadde gått gjennom Nordmarka med ei geit som vi kjøpte på Harestua. Det var min oppgave å stelle med henne. Melking og å få henne ut på fôr. Det ble fort lite hjemme i hagen, men da kunne hun tjores på gressbakkene rundt Ris kirke, eller hos en tante som bodde på Vinderen. Dessuten hadde vi mange kaniner. Disse skulle også ha fòr, noe jeg måtte bidra til. Det verste var når de skulle slaktes. Da måtte vi ha hjelp fra en av gårdsguttene på Ris gård. Jeg spiste mest saus og poteter når mor serverte kanin til middag. Egg var mangelvare. Så vi skaffet oss mange høner og fikk satt opp et eget hønsehus. Her skulle det gjøres rent, og jeg slapp ikke unna hver gang. Vi hadde gjess og ender i tillegg, så det var til tider livlig i hagen.

Et år fòret vi opp en gris sammen med naboen, men det var nok vanskelig å skaffe tilstrekkelig med mat til denne, så det ble med det ene året.

Ved intens matauk, bærplukking og høsting av det hagen kunne frembringe av bær, frukt og grønnsaker, kom vi oss gjennom krigsårene. Det ble en lærerik periode som nok satte sitt preg på en ung gutt.

Til tross for vanskelige tider under og til dels etter krigen, har jeg stort sett bare gode minner fra oppveksten. Det å vokse opp på Ris i 40-årene var utrolig flott!

Roll & Ihlens private forskole

AV FINN HOLDEN

Hva husker vi fra vår skolegang? Noen positive og negative opplevelser fra de mange årene, men mange viktige ting har vi glemt eller kanskje aldri visst. Det kan være lenge til vi har såpass mye om Roll & Ihlen i medlemsbladet. Derfor kan det være på sin plass å spe på med noen faktaopplysninger.

Roll & Ihlens private forskole kom i gang i 1922. Den ble ledet sammen av Lil Roll og Bergljot Ihlen hele tiden. Starten var i overbibliotekar Munthes hus i Lille Borgens vei, senere i apoteker Bentzons hus i Slemdalsveien 53, ovenfor Sverrestien.

Skolen leide her to rom; småklassene gikk fra klokken 845 til 1130, 3. til 5. klasse

fra klokken 1130 til 1400. Det var bare plass til fire små klasser, 12-14 elever i klassen med et påbygningstrinn plassert et annet sted. Fordi klassene var så små, ble undervisningen konsentrert og intens. Elevene ble hørt hver dag og fikk karakterer nesten fra første stund. Karakterboken ble sendt hjem til underskrift hver uke. Skolen innførte foreldremøter før det var vanlig ellers i skolen. Her skulle elevene vise sine kunnskaper, bl. a. med å fremsi utenatlærte dikt. Roll & Ihlen var en utpreget kunnskapsskole med et høyt nivå, som viste seg når elevene kom over på Ris skole etter 5. klasse.

De første årene var det lite ferdighetsfag som sløyd og gymnastikk, men dette bedret seg da skolen i 1931 flyttet over til Torgny Segerstedts vei 1 ved Ringveien. Der var det gymnastikksal i kjelleren og skolekjøkken i annen etasje.

Roll & Ihlen opphørte etter skoleåret 1947-48.

Dette bygger i stor grad på Harald W. Orvins artikkel i Vinderen skole 75 år. Han hadde selv gått på Roll & Ihlen.

17. mai 1938 på Roll & Ihlen. Foran: Kirsti Tanum.

ANTIKVARENS HJØRNE

AV HELGE RØNNEVIG JOHNSEN

"HVA SKREV DE OM I LUREN?"

I forrige nr. av medlemsbladet nevner jeg så vidt de politiske stridighetene i 1930-årene. Nazistene hadde ingen grobunn på Ris gymnas, men det fantes noen tilhengere av dem her også, spesielt like efter Hitlers maktovertagelse i januar 1933. Efter som tiden gikk, og nazistenes sanne ansikt viste seg, falt de aller fleste fra. Det var kun en liten hård kjerne igjen da tyskerne invaderte Norge 9. april 1940.

Følgende redaksjonelle artikkel fra "Luren" 1. desember 1933 er et godt eksempel på den fascinasjon noen følte for det nye Tyskland.

"På forrige møte holdt [lektor på Oslo Katedralskole] Jørgen Fredrik Ording et foredrag om forholdene i Tyskland. I halvannen time rakket han ned på nasjonalsosialistene og trakk frem deres dårligste sider. Dette gjorde han på en meget dyktig måte, og fikk innpodet publikum en rekke usannheter, som de svelget uten nogen innsigelser. På nazistenes vegne må jeg få lov til å oplyse at det han sa, var en smart omgåelse av sannheten, og det er meget beklagelig at ingen i salen hadde mot til å reise seg og motsi mannen. Sannheten er den at i Tyskland hersker der nu for tiden absolutt ro, orden og tilfredshet. I de 8 måneder Hitler har hatt magten, har han utrettet det aldeles utrolige. Det er et forvrengt billede Ording har gitt oss av stillingen i Tyskland, og han har med vilje fortiet en rekke faktiske oplysninger, som bedre enn noget kommunistisk foredrag kan gi oss oplysning om den virkelige tilstand i Tyskland. Arbeidsløsheten er gått tilbake med hele 3 millioner mennesker, og det må vel sies å være aldeles enestående når man tar de vanskelige tider i betraktning. Hitler har knekket korrupsjonen som hersket i den kommunale administrasjon, og han har til like knekket jødenes makt. Hitler har videre tatt det utmerkede skritt å fordrive kommunistene, han har også ryddet opp i smusslitteraturen. Dette var bare nogen få eksempler på Hitlers og nasjonalsosialistenes innflydelse i Tyskland, men der kan også nevnes en rekke andre eksempler som er til fordel for den bevegelse som har revet hele den tyske befolkning med sig.

"Ikke et punkt av det som står på det tyske program, er gjennomført," sier Ording – og hans omkvede er: "Ja, på programmet ja, der er det godt nok, men ikke i virkeligheten." Dette er noget sludder, det er nettop i virkeligheten dens innhold gjør seg gjeldende.

Altså! Rigysianere, en annen gang sitter vi ikke som umælende får og lar oss proppe ørene fulle av kommunistiske fraser, men sier tydelig ifra!"

Ja, dette var en som sa tydelig ifra. Efter artikkelen kom det både støtte og kritikk.

Det som imidlertid kjennetegnet avisens innhold, var beskrivelsen av miljøet på skolen, uthenging av lærere, spøkefull - men også ondsinnet - sjikane av medelever og, en mengde vitser.

Det nærmer seg jul, og det kan passe å avslutte med et dikt om juleball. I "Luren" fra 30. november 1934 satte en 16 år gammel Ris-gymnasiast inn følgende opprømte dikt:

J uleball - juleball,
J eg blir splitter pinegal
på et sådant juleball.
K ulsort hår og hvite tenner,
A k! M oralen straks du glemmer,
vildt du klemmer
og fornemmer
alt hva kvinnekroppen gjemmer.
Sorte øine, hvite tenner,
fyldig barm og runde lender.
A k! J eg blir splitter pine gal
på et sådant juleball."

HISTORISK PUST VED SKJENNUNGEN

AV ERIK HOFF

Han hadde nesten tårer i øynene, 81-årige Leif Hovelsen, da flagget gikk til topps ved Hansehytta en dag i oktober. "Nettopp dette flagget", sa han, " var kanskje far med og heiste for 100 år siden."

Og det kan gjerne være riktig. For flagget bærer sterkt preg av høy alder - med lapper og kastesting over morknet

stoff med revner og spjær. Det er ikke usannsynlig at det kom til Hansehytta omkring hundreårsskiftet 1900. Det er et rent norsk flagg - uten sildesalaten - og kan vel ha vært et ferskt produkt av "Flaggsaken", som kulminerte akkurat mens Hansehytta var under oppførelse. Kongen, Oscar II, hadde nektet å sanksjonere loven om det rene norske flagg i 1893, 1896 og 1898. Men i desember 1898 resignerte han og kunngjorde loven som endelig vedtatt i overensstemmelse med Grunnlovens § 79.

Og Hansehytta kom på plass og fikk en flaggsokkel så solid at den vil holde i noen århundrer enda - og altså dertil et rent norsk flagg i stangen fra første stund.

De nasjonale begeistringsstrømmer i disse årene kan nok ha satt farge på Theodor Hansens sammenkomster. Den unge guttegjengen tellet kanskje et halvt dusin mann i de sene kveldsstunder - ogenda flere under skirennene i Hansebakken - kneika like vest for hytta. Leif forteller: " Særlig var nyttårsrennene populære. Det var kostymerenn med tilhørende jubel. Carl Hovelsen, min far, utmerket seg ved å spille Sousa-marsj på trekkspill sammenhengende fra han forlot toppen av ovarennet, over hoppet, gjennom luften, helt til han avsluttet med telemarkssving på myra."

"Men i 1903 dro han til utlandet. Det var det året han vant 50-kilometeren i Kollen, tok kongepokalen i kombinert og fikk Holmenkollmedaljen (sic!). I Amerika ble han kjent som en dristig skihopper og regnes som den som innførte hoppsporten derover."

STYRET I VINDEREN HISTORIELAG 2004-2005

Leder/redaktør:	Finn Holden, Apalvn. 4, 0371 Oslo,	22 69 91 45
Nestleder:	Finn B. Bendixen, Biskop Grimelunds v 13 0374 Oslo	22 14 51 63
Sekretær:	Anita Kildal , Dr. Holmsvei 19 C, 0787 Oslo	22 14 70 17
Kasserer:	Per Henrik Bache, Skøyen terr. 2, 0276 Oslo,	22 50 70 83
Styremedlem:	Inge Bryhni, Ivar Aasens vei 17, 0373 Oslo,	22 14 01 56
"	Lajla Heyerdahl, Eddavn 18B, 0772 Oslo,	22 14 74 17
"	Seyna Sønnichsen, Skogryggv 13, 0781 Oslo	22 14 57 83
"	Harald Ulvestad, Frognerseterv. 40 B, 0776 Oslo	22 14 26 85
"	Frank Ødegaard, Gullkroken 5, 0377 Oslo	22 50 85 17

Historielaget har til formål å vekke interesse og skape forståelse for vår bydels historie. Det er viktig å ta vare på gamle minner i vårt nærmiljø som en kulturarv vi ønsker å gi videre.

Laget arrangerer medlemsmøter og gir ut et medlemsblad som kommer ut fire ganger i året. Laget ønsker å arbeide aktivt for å verne og merke fornminner og alle slags kulturminner i vår bydel.

Alle våre tidligere blad fra 1992 kan kjøpes ved henvendelse til sekretæren. Register over tidligere artikler finner du på vår hjemmeside http://www.vinderen.historielag.org.

Bladene koster kr 25,- per stk unntatt for nr 2/98 til kr 50,- og SKIBAKKE SPECIAL til kr 40,- Vanlig porto kommer i tillegg.

Vi vil gjerne nå flest mulig av bydelens beboere og ønsker at de støtter laget med medlemskap eller deltar i vår virksomhet. Er du interessert i vårt arbeid, kan du ta kontakt med Per Henrik Bache, tlf. 22 50 70 83, eller pbache@online.no.

Fortsettelse fra s. 32:

Alt dette og mer til skrev Leif om i sin bok The Flying Norseman. Forrige vinter kåserte han en aften for fullsatt hus i Peisestua ved Holmenkollbakken. Til stede var gamle, kjente skiløpere, som selv er en del av norsk og amerikansk skihistorie.

I 1922 kom Carl Hovelsen tilbake til Norge - og til Hansehytta. Jacob Vaage skriver i Skiforeningens årbok 1969: " Mange berømte skiløpere har sammen med eierne tilbrakt koselige aftener i hytta, deriblant våre skikonger Lauritz Bergendahl, Thorleif Haug og Johan Grøttumsbråten. I få hytter i Nordmarka har det foregått så meget diskusjon om skisport som i Hansehytta."

Theodor Hansens sønner var heller ingen smågutter i løypa. "Thorvald vant to kongepokaler med sin store langrennsstyrke", skriver Petter Amundsen i Vinderen Historielags Skibakke Special.

Leif Hovelsen sitter på Hansehyttas tram og suger inn 100-års historie. Han smiler varmt når han hører at vi "unge" har satt hytta i stand og fører tradisjonene videre i Markaklubben URD. Som skrevet står: "De ni fornøyde medlemmer kan melde om sjarmerende stemning med historisk sus i veggene under midddager og overnattinger."